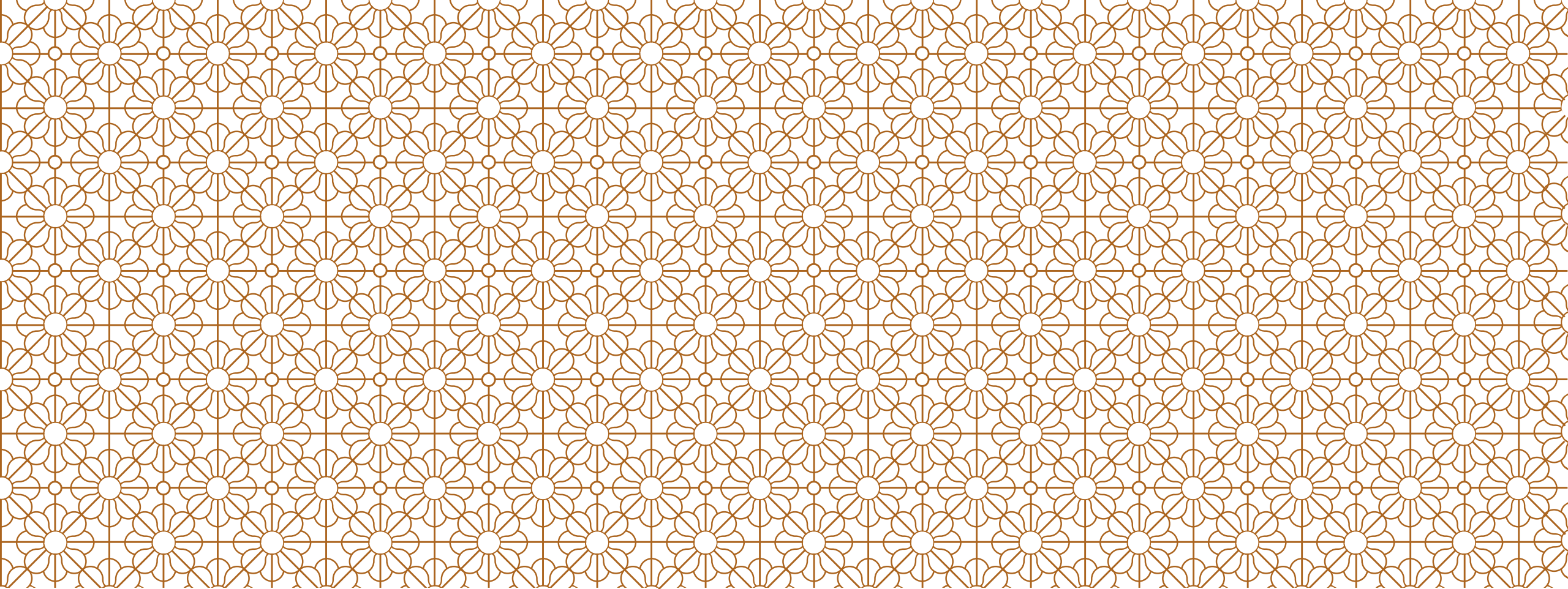

P1 - PRVKY **HLINÍK**

Mgr. Lucia Brezniaková
GVPT Martin

**UVIESŤ VÝSKYT AL A ICH ZLÚČENÍN V
PRÍRODE.**

VÝSKYT HLINÍKA

1.volný (elementárny)	nie, 3.najrozšírenejší prvok
2.viazaný	Iba v anorganických zlúčeninách

bauxit

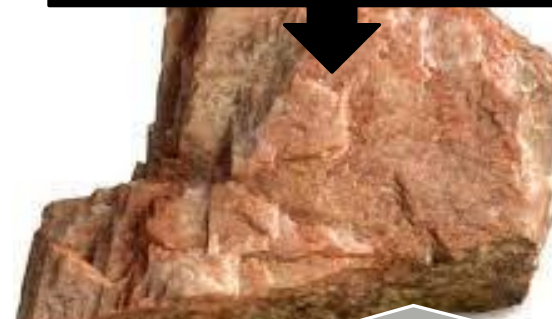
Zmes minerálov-
 $\text{AlO}(\text{OH}), \text{Al}_2\text{O}_3 \cdot 2 \text{H}_2\text{O}$

kryolit

$\text{Na}_3[\text{AlF}_6]$

hlinitokremičitany

živec

$\text{KAlSi}_3\text{O}_8/\text{NaAlSi}_3\text{O}_8$

korund

Al_2O_3

MINERÁLY A HORNINY

živec

sl'uda

korund

bauxit

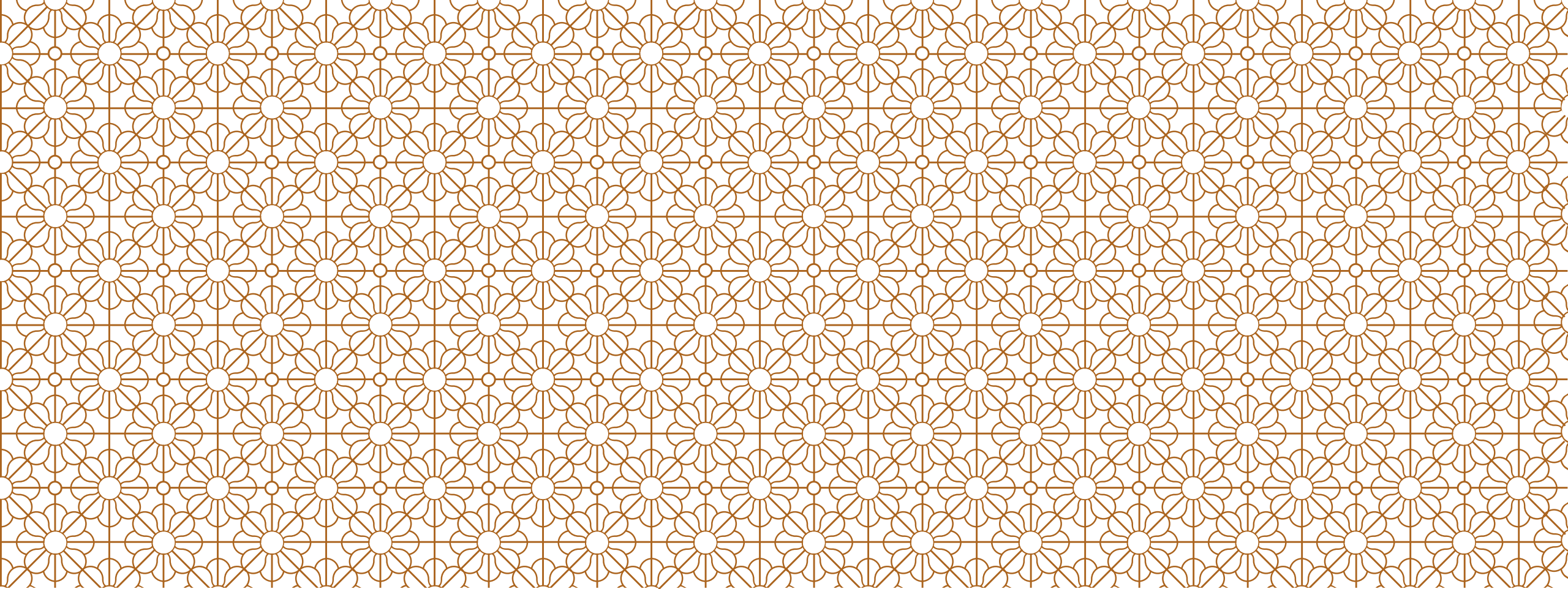

kryolit

žula

**ODVODIŤ NA ZÁKLADE ELEKTRÓNOVÝCH
KONFIGURÁCIÍ A ELEKTRONEGATIVITY
CHARAKTERISTICKÉ TYPY VÄZIEB A
VÄZBOVOŠŤ AL**

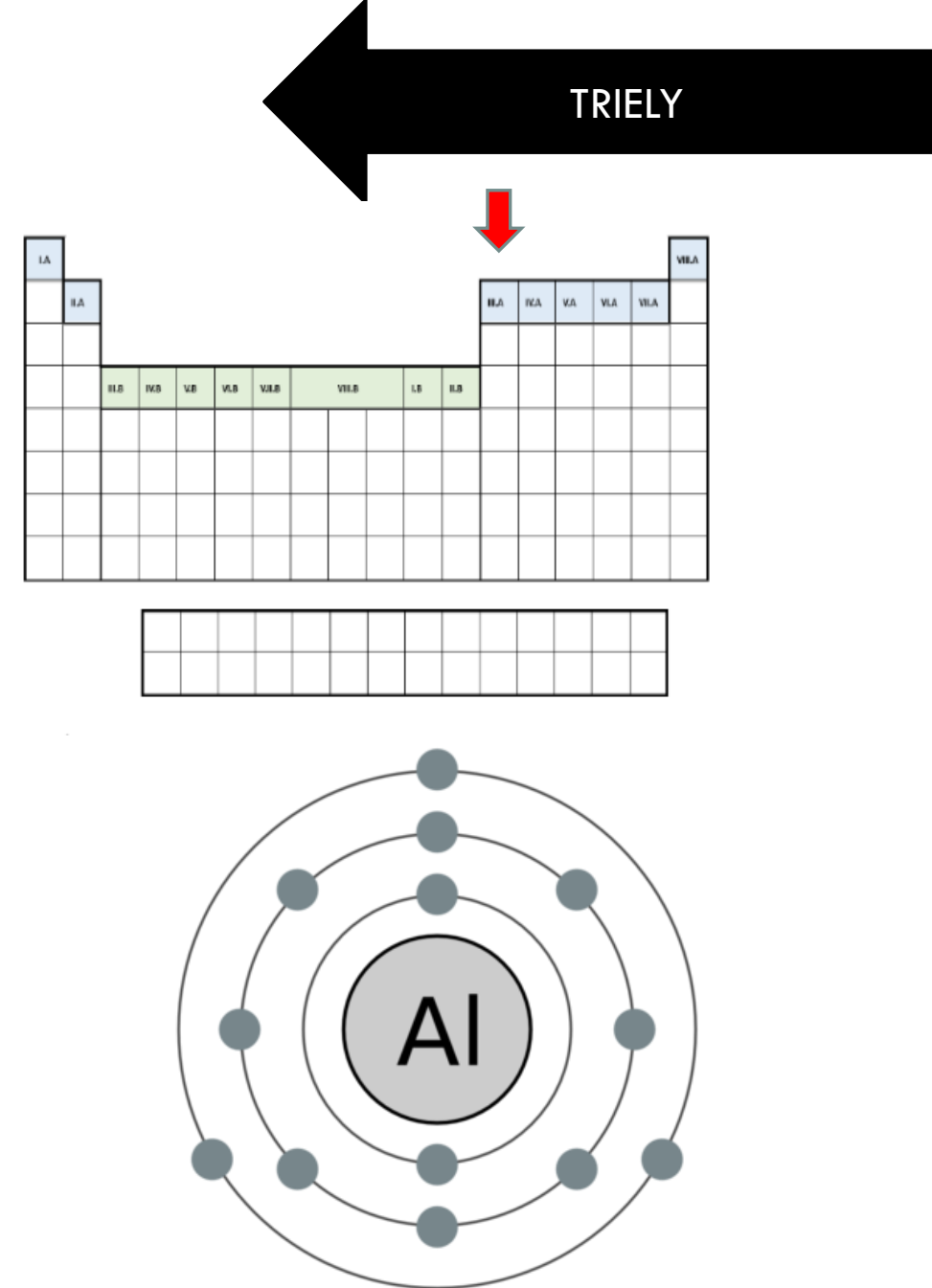
ŠTRUKTÚRA

3. perióda , 13. skupina (III.A)

neprechodný kov

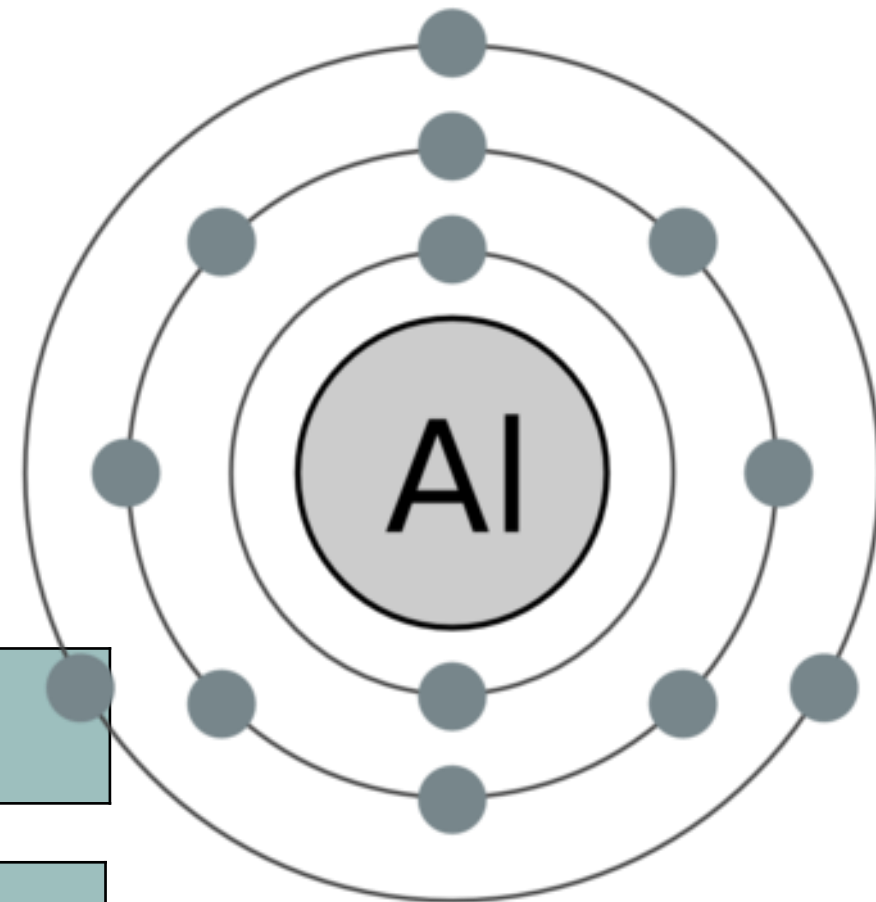
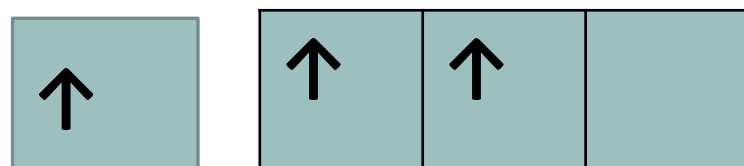
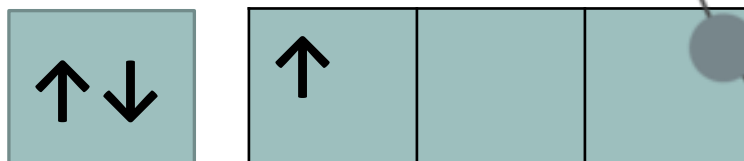
3 valenčné elektróny (5 elektrónov do oktétu)

${}_{13}\text{Al}: 1s^2, 2s^2, 2p^6, 3s^2, 3p^1$

VÄZBOVOŠŤ HLINÍKA

- trojvázbový, max. šesť väzbový ($[AlF_6]^{3-}$)

TYPY VÄZIEB

Kovalentné	silno polárne AlCl_3 (kvôli malej elektronegativite), energeticky nevýhodné
Iónové	AlF_3
Koordinačné	$[\text{Al}(\text{H}_2\text{O})_6]^{3+}$ hydratovaný kation, $[\text{AlF}_6]^{3-}$

**OPÍSAŤ FYZIKÁLNE VLASTNOSTI AL
(SKUPENSTVO, ELEKTRICKÁ VODIVOSŤ,
TVRDOŠŤ, ROZPUSTNOSŤ, ALOTROPICKÉ
MODIFIKÁCIE, AMORFNÉ FORMY) A Z
NICH VYPLÝVAJÚCE VYUŽITIE.**

VLASTNOSTI

A.FYZIKÁLNE

- Striebrobiely, lesklý, ľahký kov
- Kujný, ťažný - dobre sa spracováva na plechy, fólie, drôty
- Dobrá tepelná a elektrická vodivosť
- Mäkký, málo pevný (pevnosť získava pridávaním kovov Mn, Mg, Cu) - zliatina **dural**

VLASTNOSTI

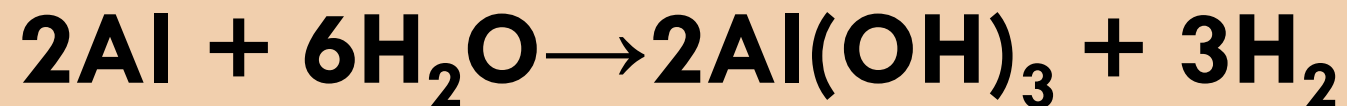
B. CHEMICKÉ

1. Reaktivita

práškový hliník horľavý (*hliníkové predmety nie*)

z oxidov odoberá kyslík- **aluminotermia**

odolnosť voči korózii (*pokrýva sa vrstvičkou oxidu a hydroxidupasivácia*) – pri porušení reaguje za vzniku hydroxidu

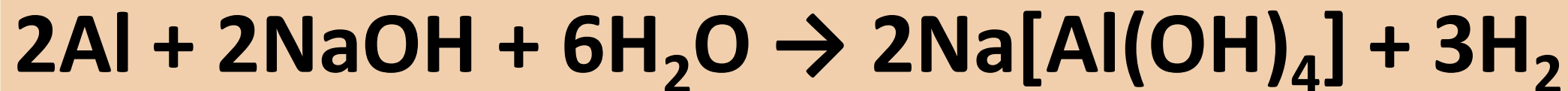

citlivý na ortuť a jej zlúčeniny (*pokryje sa vrstvou hydrátovaného Al_2O_3*)

VLASTNOSTI B. CHEMICKÉ

Amfotérnosť - schopnosť
látky reagovať aj z
hydroxidmi aj s kyselinami

2. Amfotérnosť

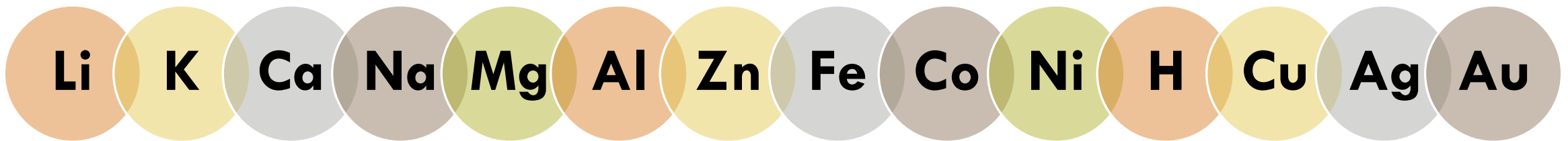
pozor pri čistení hliníkových materiálov!!!!!!

pri reakcii s konc. HNO_3 sa
pasivuje

VLASTNOSTI B. CHEMICKÉ

Využitie pri
aluminotermii

3. Redoxné vlastnosti

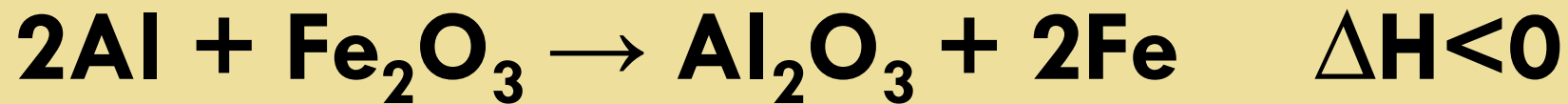
- neušľachtilý kov
- redukovaadlo
- maximálne oxidačné číslo III

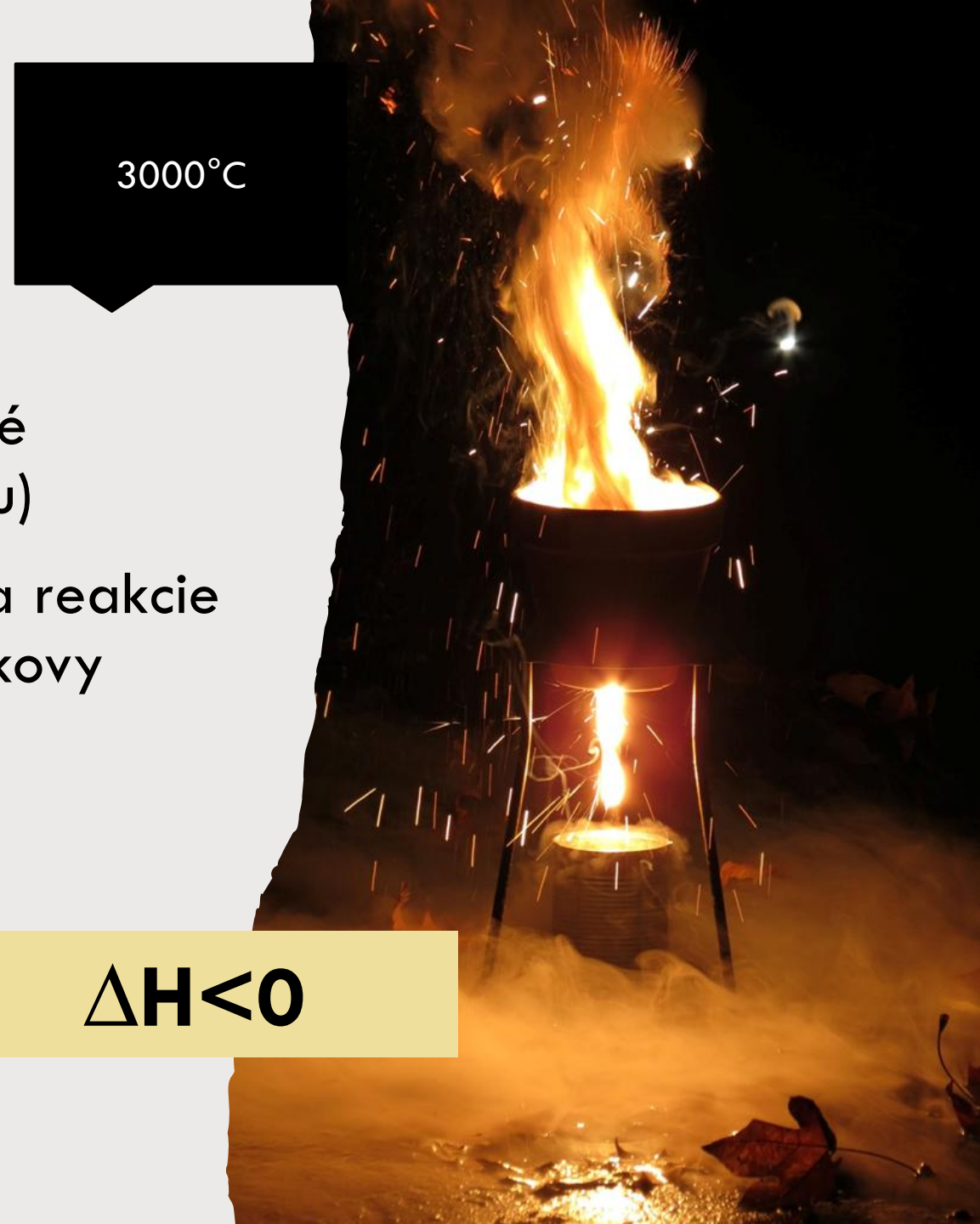
VYUŽITIE HLINÍKA

1. ALUMINOTERMIA

- **Získavanie kovov z ich oxidov** (redukčné schopnosti hliníka, vysoká afinita ku kyslíku)
- **Aluminotermické zváranie**- využitie tepla reakcie termitu (hliník s oxidom železa), tavia sa kovy a dobre spájajú, zváranie koľajníc

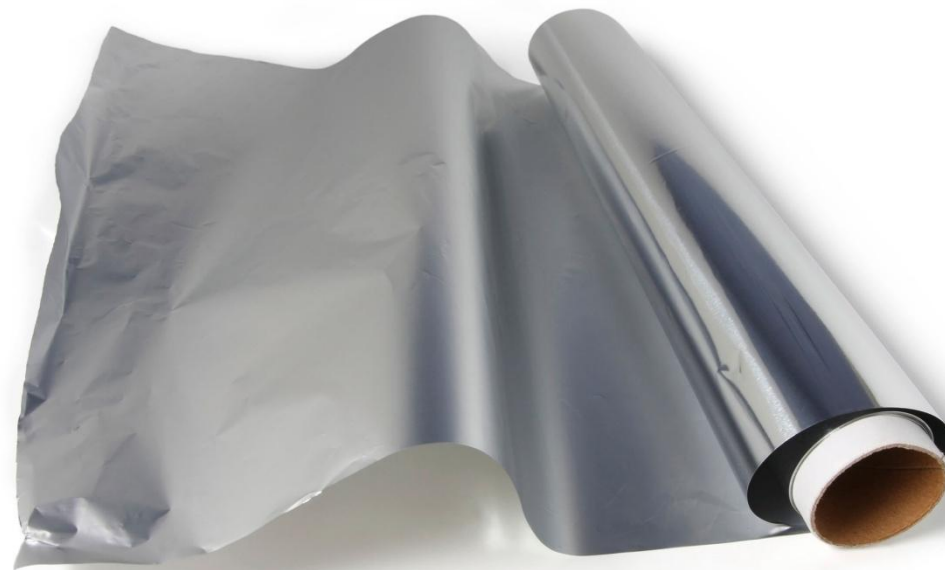
3000°C

VYUŽITIE HLINÍKA

2. VÝROBA PREDMETOV KAŽDODENNEJ POTREBY

alobal, plechovky, zubné pasty, nátery, viečka jogurtov, obaly syrov, čokolády, lyžiarske palice, tetrapaky

VYUŽITIE HLINÍKA

3.KONŠTRUKČNÝ MATERIÁL

Kedysi sa používal
na drôty

automobily, lode, lietadlá, bicykle, tyče na stanoch,

VYUŽITIE HLINÍKA

4.KOZMETIKA

pigment na dosiahnutie strieborného lesku

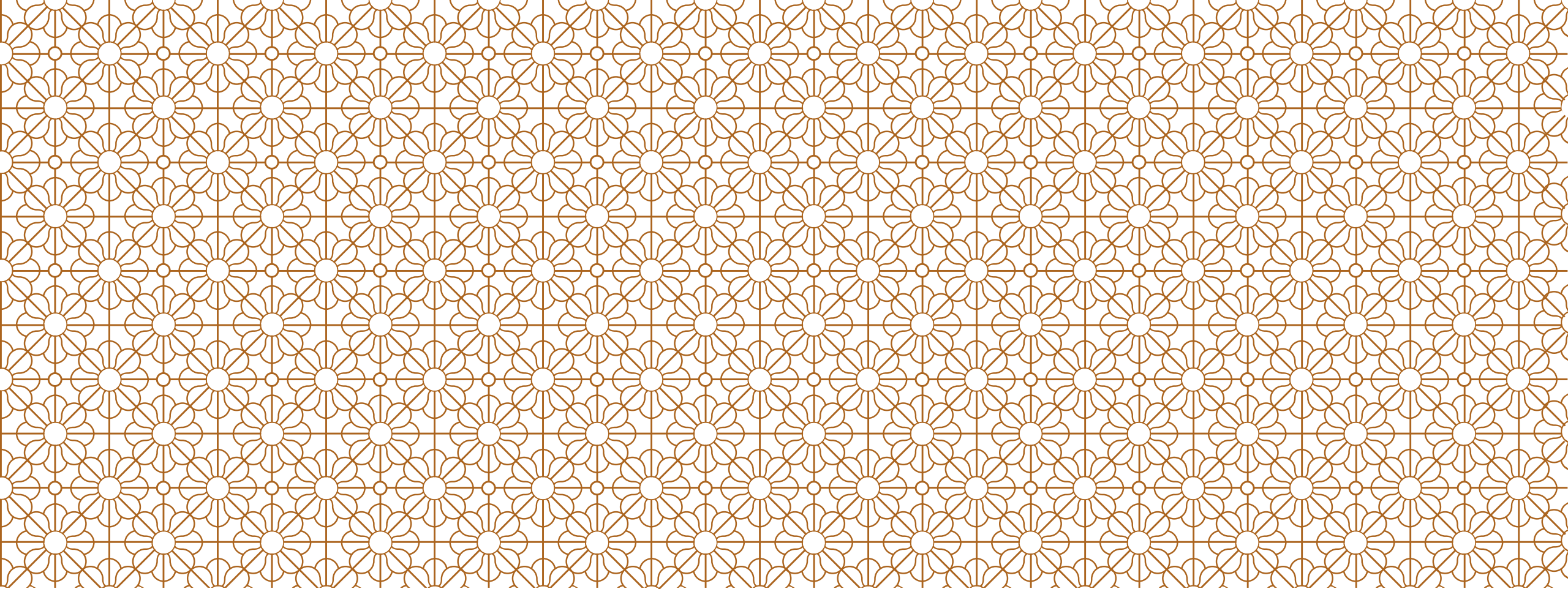

VYUŽITIE HLINÍKA

5. PORCELÁN A KERAMIKA

z kaolínu (hlina s obsahom kaolinitu- Al, Si, O, H)

VÝZNAM ZLÚČENÍN HLINÍKA

OXID HLINITÝ

- výroba **syntetických rubínov**- ložiská presných strojov (hodinky, kompasy, lasery)
- **klenotníctvo**- polodrahokamy- rubín, zafír, drahokamy- smaragd, aquamarín

OXID HLINITÝ

katalyzátor v organickej syntéze

kozmetika- **zubné pasty** (*odstránenie zubného povlaku, zastavenie krvácania*) a **krémy na opaľovanie**

súčasť **keramických hĺn**

brúsny a žiaruvzdorný materiál

HYDROXID HLINITÝ

očkovacie vakcíny

(zvýšenie účinnosti)

výroba duralu, stavebníctvo

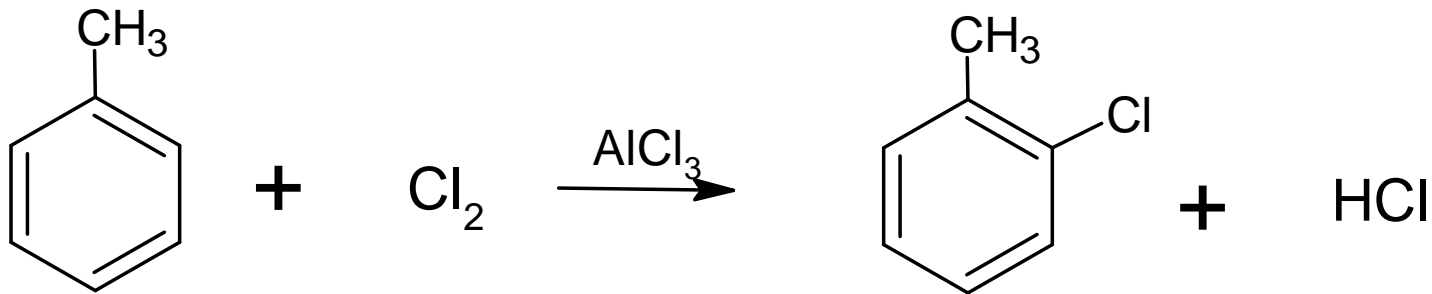
obalový materiál v
potravinárstve

CHLORID HLINITÝ

- ľahko podliehajú hydrolýze (dymia pri vzdušnej vlhkosti)

Využitie

- **katalyzátor** v organickej syntéze (**Lewisová kyselina**)

- **antiperspiranty**

SÍRAN HLINITÝ

- **textilný a papierenský priemysel**
- **úprava vody čírením**
- **moridlo (drží farbu na textílii)**

SÍRAN DRASELNO- HLINITÝ

kamenec

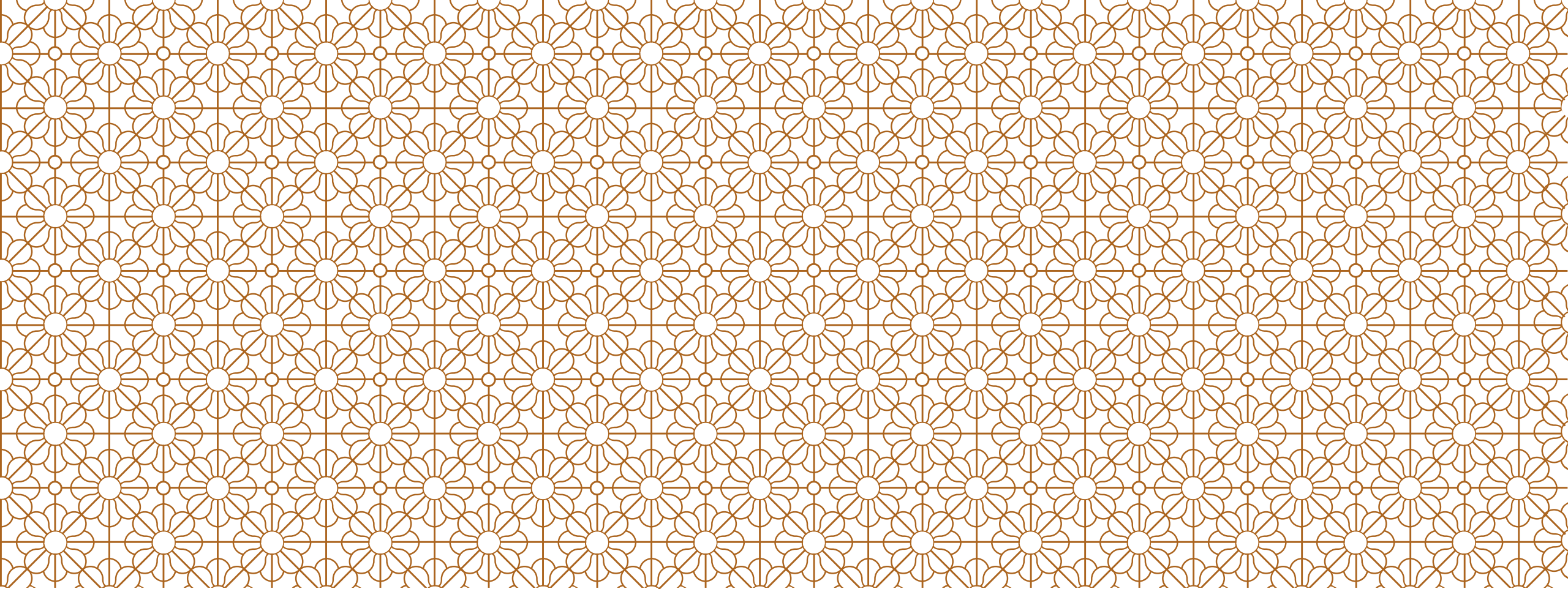
- dodekahydrát síranu draselno-hlinitého- **adstringens**- sťahuje krvácanie (tzv. holiaci kameň)
- Pri bodnutí hmyzu
- Obmedzuje potenie

OCTAN HLINITÝ

octanová masť (opuchy- poštípanie hmyzom, poúrazový stav...)

**OPÍSAŤ VÝROBU HLINÍKA
ELEKTROLÝZOU Z Al_2O_3 .**

VÝROBA HLINÍKA

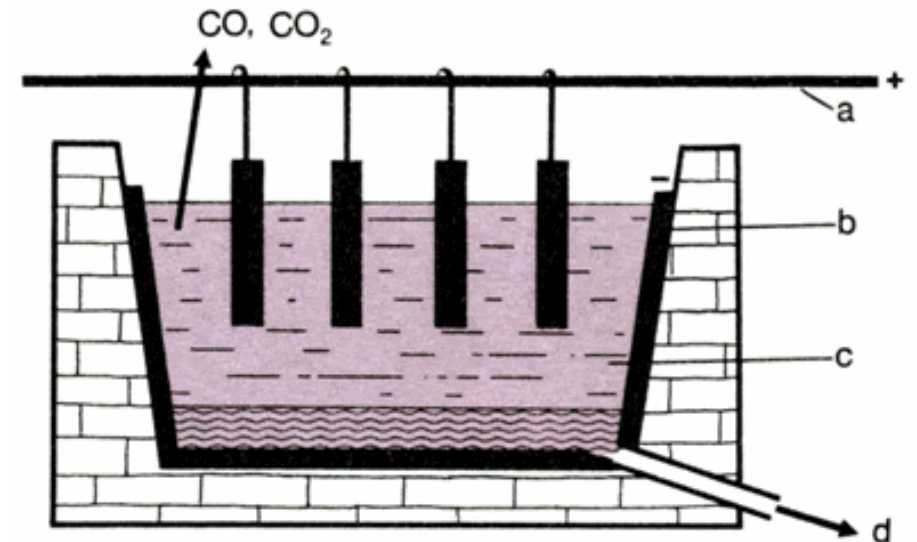
elektrolýzou taveniny oxidu hlinitého

hlavná surovina- hliníková ruda- **bauxit**
 $\text{AlO}(\text{OH})$

kryolit (tavidlo, na zníženie teploty tavenia)

teplota 950°C

uhlíkové elektródy, ocel'ová vaňa

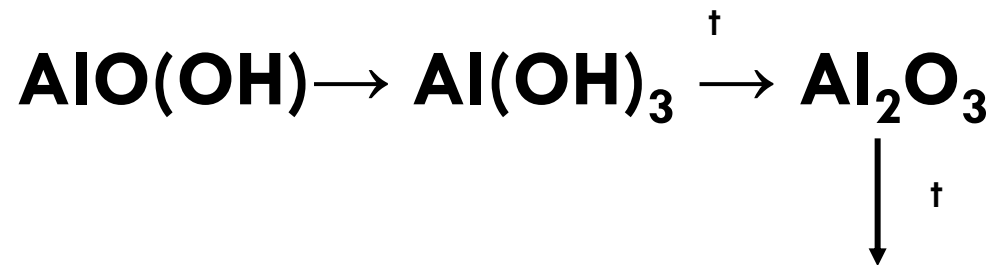

a - uhlíková anoda c - tavenina oxidu hlinitého
b - katoda d - kapalný hliník

Schéma elektrolýzériu pro výrobu hliníku

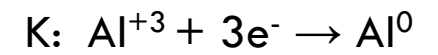
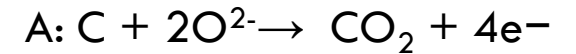
VÝROBA HLINÍKA

1. Bayerová metóda - získanie čistého oxidu z bauxitu

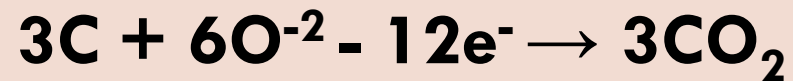
2. elektrolýza taveniny oxidu

ELEKTROLÝZA TAVENINY Al_2O_3

anóda

Oxidácia

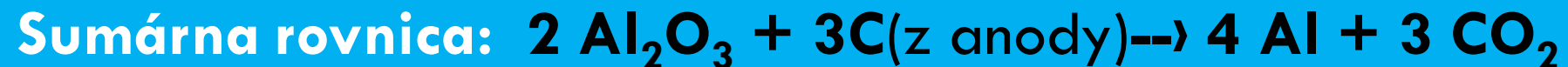
uvolňuje sa oxid uhličitý

katóda

Redukcia

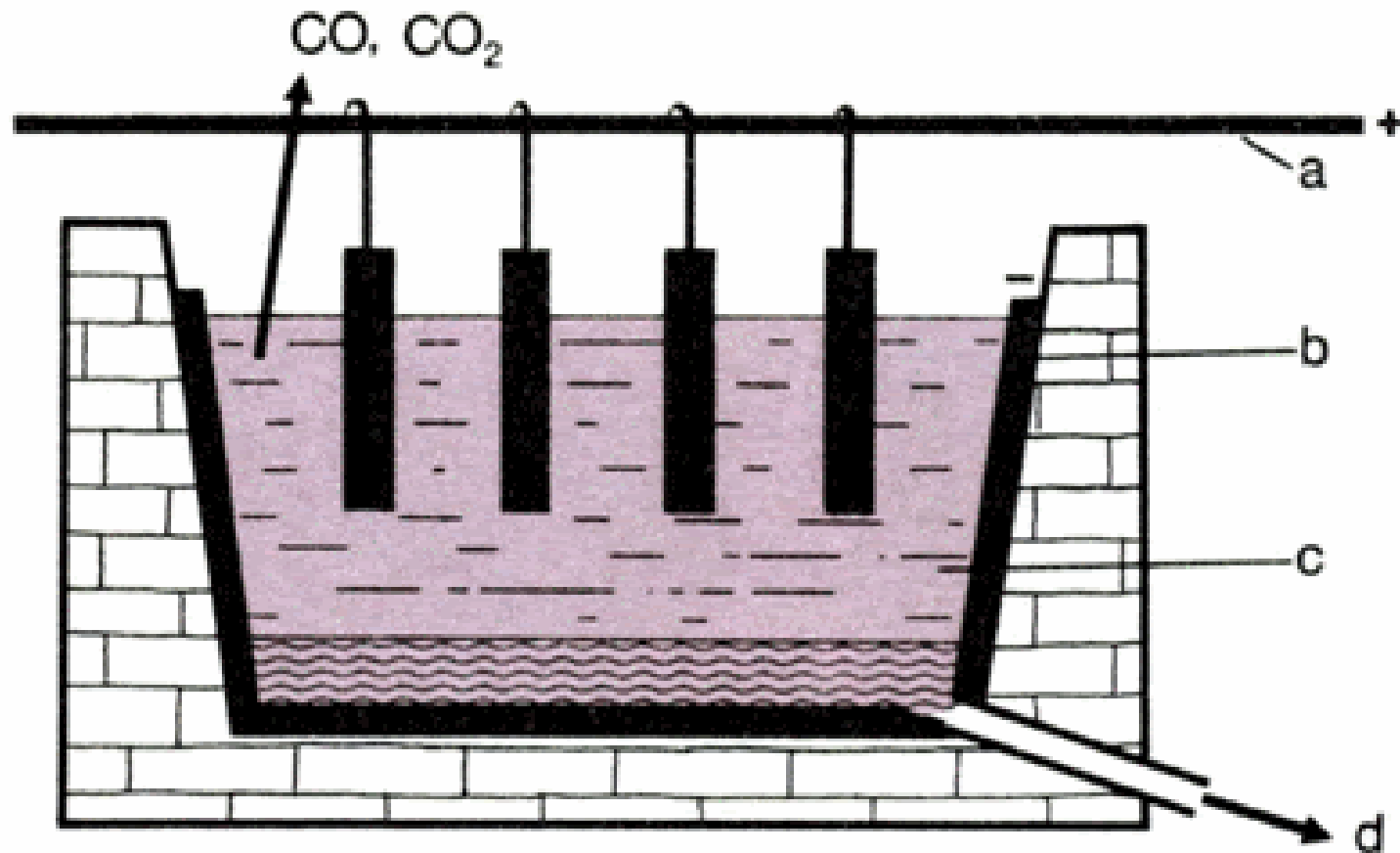
usadzuje sa na výmurovke na dne pece

POPIS ELEKTROLÝZY Al_2O_3

Hall Heroultův proces

1. Elektrický prúd prechádza v ocelovej taviacej peci z uhlíkovej anódy cez elektrolyt do uhlíkovej katódovej výmurovke na dne pece
2. elektrolytom- zmes Al_2O_3 a $\text{Na}_3[\text{AlF}_6]$ -tavidlo
3. Na povrchu elektrolytu sa tvorí kôra (neustále sa preráža), na jej vrch sa automatickými dávkovačmi pridáva Al_2O_3
4. Elektrolýzou vzniká na katódových platničkách roztavený hliník(s väčšou hustotou klesá na dno výmurovky) a na anóde kyslík, ktorý hneď reaguje s uhlíkom za vzniku oxidu uhličitého
5. Tavenina hliníka sa odpichuje a odlieva do hlinených foriem
6. Energeticky veľmi náročný výrobný proces

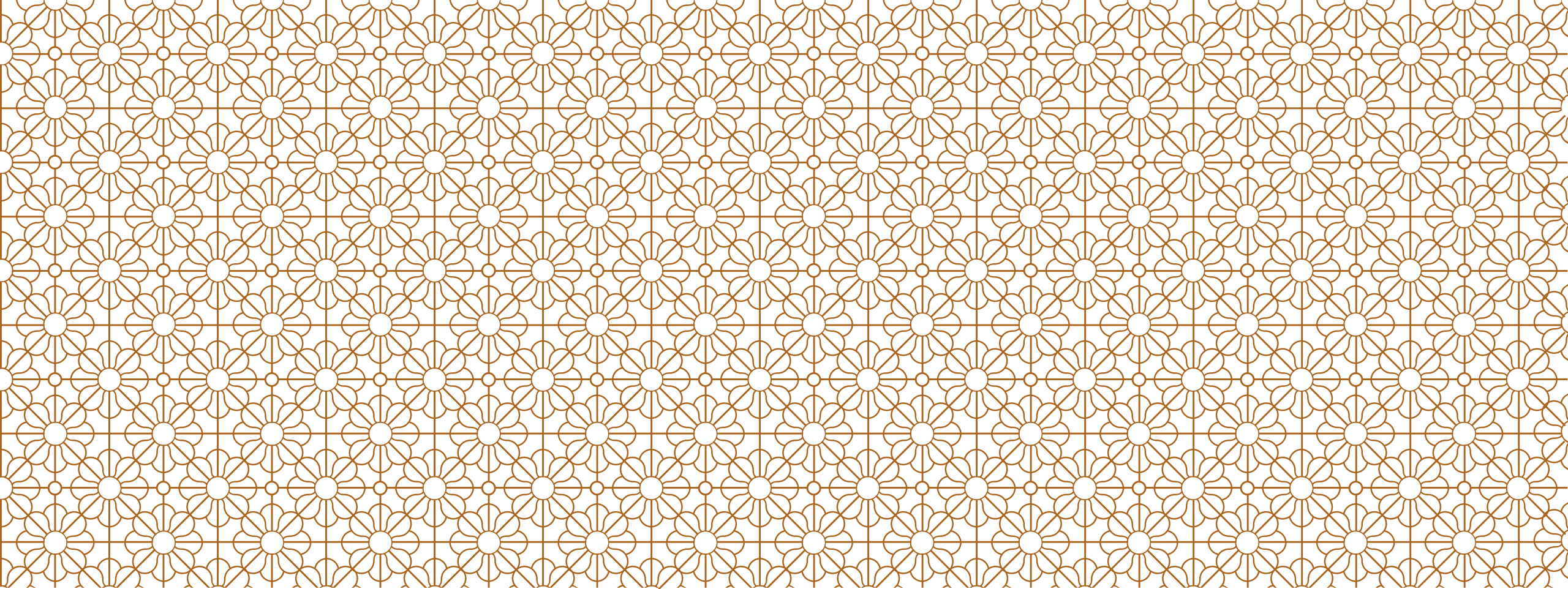
a - uhlíková anoda

c - tavenina oxidu hlinitého

b - katoda

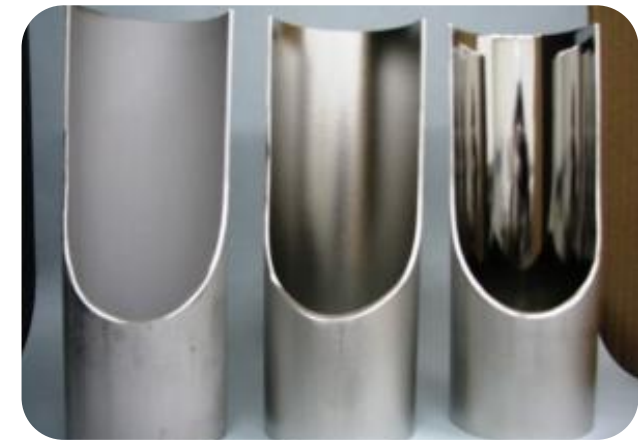
d - kapalný hliník

Schéma elektrolýzéry pro výrobu hliníku

VYSVETLIŤ PODSTATU PASIVÁCIE AL KONCENTROVANOU HNO₃

PODSTATA PASIVÁCIE

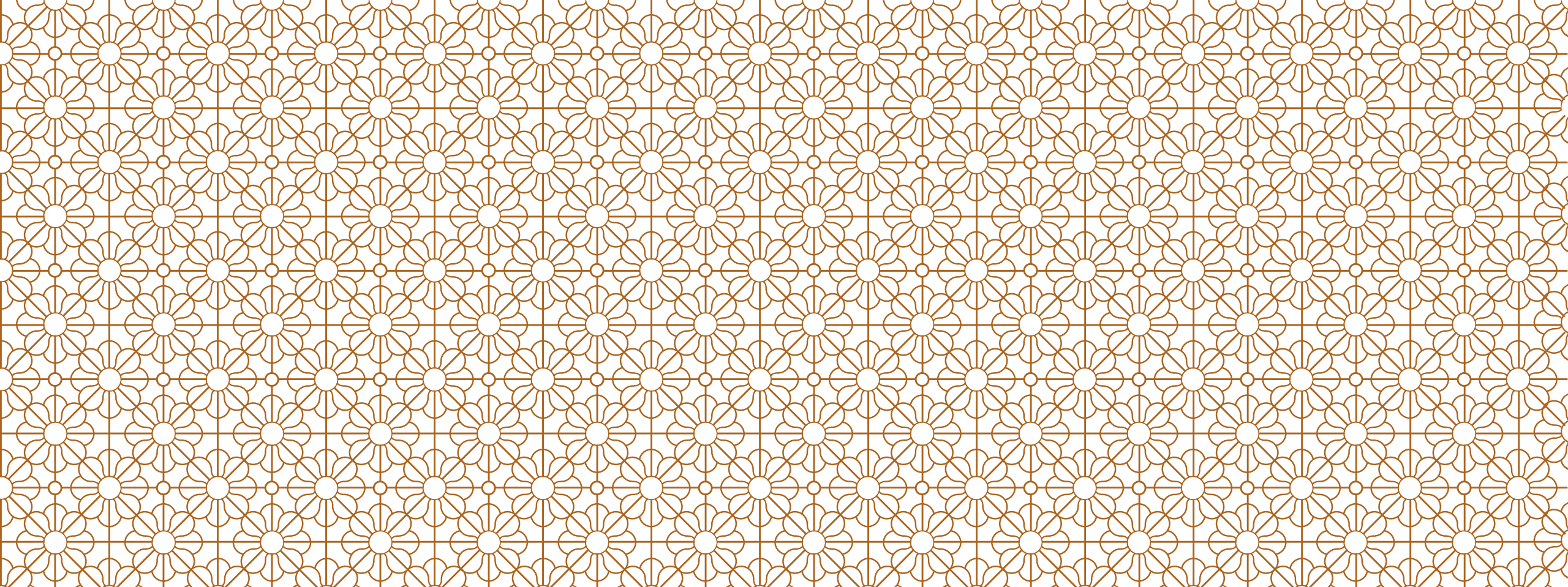
povrchová úprava kovov ponorením kovov (Fe, Sn, Cr, Ni, Al) do **koncentrovanej kyseliny dusičnej alebo sírovej**

na povrchu vzniká tenká vrstva oxidu (niekedy až hydroxid)

Význam

- prevencia voči korózii
- predĺženie trvácnosti
- zmena vzhľadu kovu (lesk)

ZÁKLADNÉ ZLÚČENINY PRE KERAMICKÝ PRIEMYSEL

KERAMICKÝ PRIEMYSEL

Surovina- **kaolín** (hlavne kaolinit – $\text{Al}_2(\text{OH})_4 \text{Si}_2\text{O}_5$)

1. najjemnejšia keramika- kvalitný kaolín + živec + kremeň

Využitie- úžitkový a umelecký porcelán (vzniká vypálením keramiky v peci, nanosená vrstva glazúry ho ochráni a zušľachtí)

2. menej kvalitná keramika- menej kvalitné íly

Využitie: hrnčiarske výrobky, tehly, strešné krytiny

ZDROJE

<http://home.tiscali.cz/chemie/elektrolyza.htm>

<https://www.youtube.com/watch?v=yHQmjAiFdlo>

<https://www.youtube.com/watch?v=VCirmMhKiAk>